

Słowo od redaktorów

Jak wiadomo, stoimy na ramionach gigantów, choć nie zawsze widzimy to tak jasno jak sir Isaac Newton¹. W odniesieniu do dziedzictwa starożytności myśl ta nabiera szczególnego znaczenia. Z jednej strony grecki i rzymski antyk leżą u podstaw kultury Zachodu, dostarczając jej wzorców postrzegania, myślenia i działania. Z drugiej strony zorientowanie tej kultury na postęp, innowację i oryginalność utrudnia jeśli nie rozpoznanie, to na pewno pełne zrozumienie antycznego przesłania obecnego w wytworach nowożytnego ducha. Trzeba zatem przewodników na drodze do udanego odbioru starożytnych inspiracji, przenikających jawnie lub skrycie także naszą współczesność.

W prezentowanym numerze znalazły się prace o bardzo różnej tematyce, połączone jednak zamysłem ukazania, dzięki jakim to zabiegom – nie zawsze łatwo uchwytnym – duchowa spuścizna starożytności mogła w ostatnich stuleciach drugiego milenium rozbliżyć się nowym blaskiem². Tak zatem Włodzimierz Appel śledzi i współtworzy historię przenikania słynnej antycznej inskrypcji w obieg nowożytnej kultury europejskiej i polskiej. Polskie losy innej antycznej miniatury omawia Zbigniew Chojnowski w artykule poświęconym odwołaniom do starożytnej historii i literatury w twórczości Wojciecha Bąka. W ujęciu innych autorów antyk jako źródło inspiracji dla polskiej kultury przybiera również złożoną postać: przestrzeni italskiej w dziełach Cypriana Norwida (Grażyna Halkiewicz-Sojak) i Józefa Ignacego Kraszewskiego (Ewa Owczarz), przestrzeni greckiej w doświadczeniu i twórczości Anny Kowalskiej (Przemysław Kaniecki), antycznej mitologii w muzyce Karola Szymanowskiego (Małgorzata Lisecka) i poezji Jana Lechonia (Radosław Sioma), wreszcie wczesnochrześcijańskiego pojęcia acedii u Gustawa Herlinga-Grudzińskiego (Joanna Jagodzińska-Kwiatkowska). Dwóch autorów poświęciło uwagę analogicznym zjawiskom w obrębie innych literatur narodowych: Karol Sauerland przedstawia odkrycie starożytności przez pisarzy niemieckiego oświecenia, zaś Matthias Freise wydobywa antyczne odniesienia z *Wojny i pokoju* Lwa Tołstoja. Recepcja antyku w literaturze niemieckiej jest również tematem artykułu Małgorzaty Klentak-Zabłockiej, tu jednak perspektywą docelową staje się znowu dwudziestowieczna kultura polska, której dziewiętnastowieczny dramat Heinricha von Kleista przyswoił Witold Hulewicz. Ogólniejszej, metakrytycznej refleksji nad stanem badań i innych form recepcji antyku w kulturze polskiej dostarcza praca Barbary Bibik i Michała Mizery. W części drugiej numeru znalazły się teksty nie zawsze

¹ „Jeśli widzę dalej, to dlatego, że stoję na ramionach gigantów” („If I have seen further it is by standing on ye shoulders of Giants”) – zdanie zawarte w liście do Roberta Hooke’a z 5 lutego 1675/1676 (Newton 1959: 416).

² Inspiracją dla tego sformułowania jest tytuł artykułu prof. Karola Sauerlanda (patrz niniejszy tom, s. 33–48), użyty przez nas za wiedzą i zgodą Autora.

nawiązujące wprost do starożytności, ale przecież rozwijające pojęcia w niej zakorzenione: groteski (w ujęciu Natana Tamarczyńskiego, którego sylwetkę również prezentujemy w tomie) i uniwersytetu – tej współczesnej *akademei* (szkic Marii Gierlak). Problematyki recepcji antyku bezpośrednio dotyczą natomiast szkic i recenzja Mariana Szarmacha.

Zbiór ten, różnorodny tak pod względem odkrywanych źródeł, jak i wskazywanych funkcji antycznej inspiracji, dedykujemy Profesorowi Jerzemu Speinie w sześćdziesiątą rocznicę Jego magisterium i zatrudnienia w ówczesnej Zespołowej Katedrze Literatury Polskiej UMK oraz na dziesięciolecie Jego współpracy z pismem „Litteraria Copernicana”, które współtworzył. Kilkanaście lat temu Jerzy Speina zaangażował się w badania recepcji kultury antycznej w literaturze polskiej XIX i XX wieku³. Wraz ze wszystkimi autorami mamy nadzieję, że ten zeszyt „LC” ucieszy Dostojnego Jubilata, dając dowód na to, że Jego starania są kontynuowane, a wszystkim czytelnikom przyniesie niejedną chwilę poznawczej i estetycznej satysfakcji.

Bibliografia

- Borowska, Małgorzata, Maria Kalinowska, Jerzy Speina, Katarzyna Tomaszuk (red.) 2014. *Sparta w kulturze polskiej. Praca zbiorowa. Cz. 1: Model recepcji, spojrzenie europejskie, konteksty greckie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa.
- Borowska, Małgorzata, Damian Kaja, Maria Kalinowska, Jerzy Speina (red.) 2015. *Sparta w kulturze polskiej. Praca zbiorowa. Cz. 2: Przekroje, syntezy, konteksty*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa.
- Newton, Isaac 1959. *The Correspondence of Isaac Newton*. Ed. H. W. Turnbull. T. 1: 1661–1675. Cambridge: Cambridge University Press.

Tomasz Waszak, Marcin Wołk

³ Jej rezultatem stały się m.in. tomy *Sparta w kulturze polskiej. Cz. 1: Model recepcji, spojrzenie europejskie, konteksty greckie* (Borowska, Kalinowska, Speina, Tomaszuk 2014) oraz *Sparta w kulturze polskiej. Cz. 2: Przekroje, syntezy, konteksty* (Borowska, Kaja, Kalinowska, Speina 2015).